

Wykorzystywanie seksualne dzieci

Chociaż problem wykorzystywania seksualnego dzieci od blisko dwudziestu lat jest obecny w dyskursie publicznym, to ciągle niewiele jest empirycznych danych dotyczących przemocy seksualnej wobec dzieci w Polsce. Gromadzenie i analiza danych statystycznych oraz prowadzenie badań na ten temat jest potrzebne z dwóch zasadniczych powodów.

Po pierwsze, dane empiryczne są ważnym argumentem w procesie lobbingu na rzecz zmiany prawa w celu lepszej ochrony dzieci przed wykorzystywaniem seksualnym. Wyniki badań pokazują, że problem kontaktów seksualnych między dziećmi i dorosłymi realnie istnieje. Kompleksowe rozwiązania uwzględniające zarówno profilaktykę problemu, pomoc ofiarom, jak i politykę wobec sprawców, wymagają kompleksowych regulacji prawnych. Do wprowadzenia takich rozwiązań i zmian legislacyjnych obliguje państwa–strony Konwencja Rady Europy o ochronie dzieci przed seksualnym wykorzystywaniem i niegodziwym traktowaniem w celach seksualnych. Polska do tej pory jej nie ratyfikowała.

Po drugie, dane na temat skali i charakteru zjawiska wykorzystywania seksualnego dzieci gromadzone w Polsce dają możliwość porównań z danymi z innych krajów. Dopiero stwierdzenie analogii lub różnic w psychologicznych i społecznych reakcjach na przemoc seksualną wobec dzieci pozwala orzekać, czy istnieją uniwersalne sposoby postępowania wobec ofiar wykorzystywania seksualnego i reagowania na ten problem.

Konwencja o prawach dziecka

Artykuł 34. Dziecko ma prawo do ochrony przed wszelkimi formami wyzysku seksualnego i nadużyć seksualnych.

Artykuł 39. Dziecko ma prawo do rehabilitacji fizycznej i psychicznej oraz reintegracji społecznej, jeśli padło ofiarą zaniedbania, wyzysku lub wykorzystania.

Wykorzystywanie seksualne dzieci

1. Definicje

Wykorzystywanie seksualne dziecka to włączenie dziecka w aktywność seksualną, której nie potrafi ono w pełni zrozumieć i udzielić na nią świadomej zgody lub do której nie dojrzało i nie może zgodzić się w ważny prawnie sposób. Z wykorzystaniem seksualnym, wg WHO, mamy do czynienia w sytuacji, gdy taka aktywność wystąpi pomiędzy dzieckiem a dorosłym lub innym dzieckiem, jeśli ze względu na różnicę wieku bądź stopnia rozwoju pozostają w relacji opieki, zależności, władzy.

Mówią dzieci

Moi rodzice rozwiedli się kiedy miałam 7 lat. Mieszkałyśmy same z mamą, ale niedawno wprowadził się do nas jej narzeczony. Ostatnio dziwnie się zachowuje. Kilka dni temu, jak mama wyszła na nocny dyżur, znowu przyszedł do mojego pokoju. Usiadł blisko mnie i pytał, czy słyszę jak w nocy uprawia seks z mamą. Prosił, żebym dotykała go po udach i w okolicach intymnych. Boję się, że on znowu przyjdzie i że posunie się dalej. Strasznie się wstydzę, nie chcę nikomu o tym mówić. Może on przestanie się tak zachowywać?
— Kasia, 14 lat.

Z telefonów i maili do Telefonu
Zaufania dla Dzieci i Młodzieży
116 111

W polskim prawie nie sformułowano definicji wykorzystywania seksualnego dzieci. Na to pojęcie składać się może wiele zachowań, odrębnie spenalizowanych w Kodeksie karnym. Brak prawnej definicji wykorzystywania seksualnego nie jest zaniedbaniem ustawodawcy. Wynika ze zróżnicowania form i kontekstów aktywności seksualnych z udziałem dziecka oraz umożliwia penalizację na nowo pojawiających się zachowań seksualnych, których ofiarami są małoletni.

Przestępstwa wpisujące się w pojęcie wykorzystywania seksualnego dziecka opisane zostały w rozdziale XXV Kodeksu karnego („Przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności”). Ustawodawca umieścił tam m.in. następujące przestępstwa:

- zgwałcenie (art. 197 § 1 k.k.), zgwałcenie małoletniego poniżej lat 15 (typ kwalifikowany zgwałcenia, art. 197 § 3 k.k.),
- nadużycie stosunku zależności (art. 199 k.k.),
- obcowanie z małoletnim poniżej lat 15 (art. 200 k.k.); uwodzenie dzieci przez Internet tzw. *grooming* (art. 200a k.k.),
- kazirodztwo (art. 201 k.k.), pornografia (art. 202 k.k.),
- sutenerstwo i stręczycielstwo (art. 203 i 204 k.k.).

Specyficzną kwestią dotyczącą wykorzystywania seksualnego dzieci są dwa z powyższych artykułów Kodeksu karnego: obcowanie płciowe z małoletnim do 15. r.ż. (art. 200 k.k.) oraz prezentowanie, produkcja, rozpowszechnianie i posiadanie pornografii z udziałem lub wizerunkiem dziecka do 15. r.ż. (art. 202 k.k.). Działania takie stanowią w Polsce przestępstwo, niezależnie od zgody małoletniego/małoletniej, jeśli nie ukończył/a on/ona 15 lat. O ile zachowanie nie przybrało np. formy wykorzystania stosunku zależności czy zaufania, współżycie z małoletnim powyżej 15. r.ż. jest legalne i nie podlega sankcji karnej.

2. Odpowiedzialność sprawcy wykorzystywania według prawa polskiego

Jeżeli przestępstwa seksualnego dopuszcza się członek rodziny dziecka, poza odpowiedzialnością z tego tytułu, może ponieść odpowiedzialność także na gruncie przepisów Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego. Odpowiedzialność karna z tytułu popełnionego przestępstwa i podjęcie działań wobec sprawcy przestępstwa przed sądem rodzinnym w takim wypadku nie wykluczają się, a wręcz uzupełniają. W przypadku przestępstw seksualnych na szkodę małoletniego, popełnionych np. przez jednego z rodziców, ingerencja we władzę rodzicielską (np. przez ograniczenie lub pozbawienie władzy rodzicielskiej) jest zazwyczaj uzasadniona i konieczna.

Odpowiedzialność karna za popełnienie przestępstw przeciwko wolności seksualnej lub obyczajności na szkodę małoletniego nie kończy się na skazaniu sprawcy przez sąd karny i orzeczeniu kary (grzywny, ograniczenia wolności czy kary pozbawienia wolności). Sąd ma dodatkowo do dyspozycji inne środki karne, m.in.:

- zakaz zajmowania określonego stanowiska, wykonywania określonego zawodu lub prowadzenia określonej działalności gospodarczej;
- zakaz prowadzenia działalności związanej z wychowaniem, leczeniem, edukacją małoletnich lub z opieką nad nimi;
- obowiązek powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, zakaz kontaktowania się z określonymi osobami lub zakaz opuszczania określonego miejsca pobytu bez zgody sądu.

Kolejną konsekwencją popełnienia przestępstwa seksualnego na szkodę małoletniego jest niepodleganie takiego skazania zatarciu, jeżeli za przestępstwo orzeczona była bezwarunkowa kara pozbawienia wolności, a pokrzywdzonym był małoletnim poniżej lat 15. Do końca życia sprawcy w Krajowym Rejestrze Karnym odnaleźć będzie można informację o skazaniu oraz wymierzonej i wykonanej karze.

Poza odpowiedzialnością karną sprawca może ponieść także odpowiedzialność służbową czy dyscyplinarną. Ustawa o pomocy społecznej, regulująca m.in. kwestię placówek opiekuńczo-wychowawczych, wprowadza surową konsekwencję popełnienia przestępstwa przez pracownika — zawieszenie w pełnieniu obowiązków służbowych na czas trwania postępowania i rozwiązanie stosunku pracy, w przypadku skazania za takie przestępstwo.

3. Skala problemu wykorzystywania seksualnego dzieci w Polsce

Drażliwość problemu wykorzystywania seksualnego dzieci sprawia, że wiele przypadków wykorzystywania nie jest zgłaszanych, a o wielu z nich ofiary wykorzystywania nie mówią nikomu, nawet będąc już osobami dorosłymi. Ukryty charakter zjawiska jest głównym ograniczeniem możliwości jego pomiaru i odpowiedzi na pytanie o jego skalę i charakter. Badacze problemu stale doskonalą metody badawcze w celu uzyskania jak najpełniejszych danych. Trzeba pogodzić się jednak z tym, że zakres ujawniony nigdy nie pokryje się z realnym zakresem zjawiska.

Szacowanie skali problemu wykorzystywania seksualnego dzieci może być dokonywana w oparciu o różne dane. Generalnie, dwa rodzaje takich danych pozwalają na systematyczną ocenę skali i dynamiki zjawiska. Odmienna metodologia ich uzyskiwania każe jednak pamiętać o właściwej dla danej kategorii danych interpretacji oraz o ograniczeniach w generalizowaniu wyników.

3.1. Statystyki ujawnionych przypadków wykorzystywania seksualnego dzieci

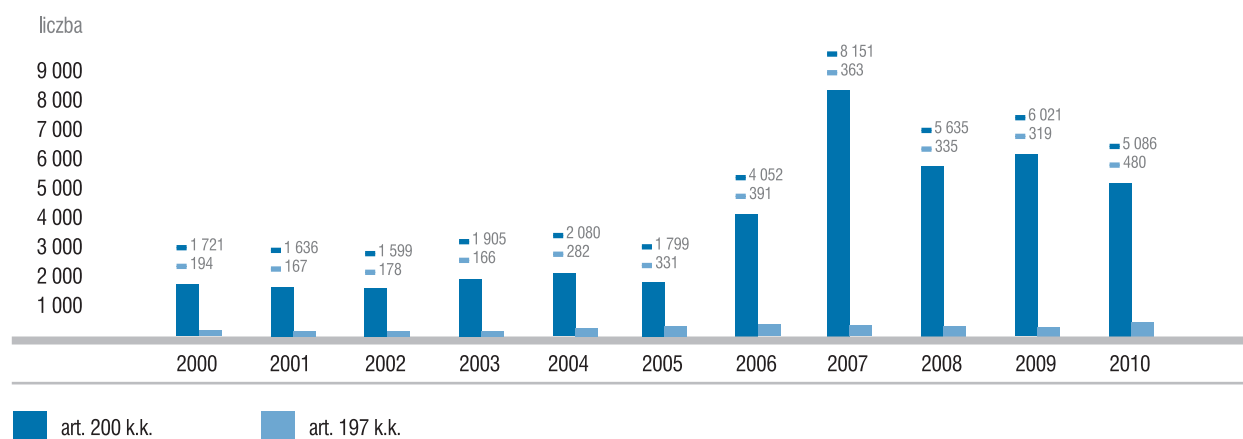
W Polsce, mimo rosnącej liczby placówek pomagających krzywdzonym dzieciom, ciągle nie ma systemu instytucji, obejmujących zasięgiem cały kraj, oferujących pomoc we wszystkich formach krzywdzenia, według wspólnych standardów. Nie istnieją tym samym rejestry, które umożliwiłyby ocenę skali problemu krzywdzenia, w tym wykorzystywania seksualnego dzieci. Jedynymi danymi, które pozwalają na szacowanie trendu zjawiska są dane ze statystyk policyjnych i sądowych. Te jednak dotyczą jedynie tego niewiel-

kiego odsetka przypadków, w których podjęta została interwencja prawna. Relacja tych danych do realnej skali zjawiska zależy od wielu czynników, takich jak skuteczność instytucji wymiaru sprawiedliwości, czy też społeczne postawy wobec wykorzystywania seksualnego dzieci.

Liczba postępowań w zgłaszanych na policję przypadkach kontaktów seksualnych z małoletnimi do 15. r.ż. utrzymuje się w ostatniej dekadzie na względnie stałym poziomie blisko 2 tys. postępowań wszczętych rocznie.

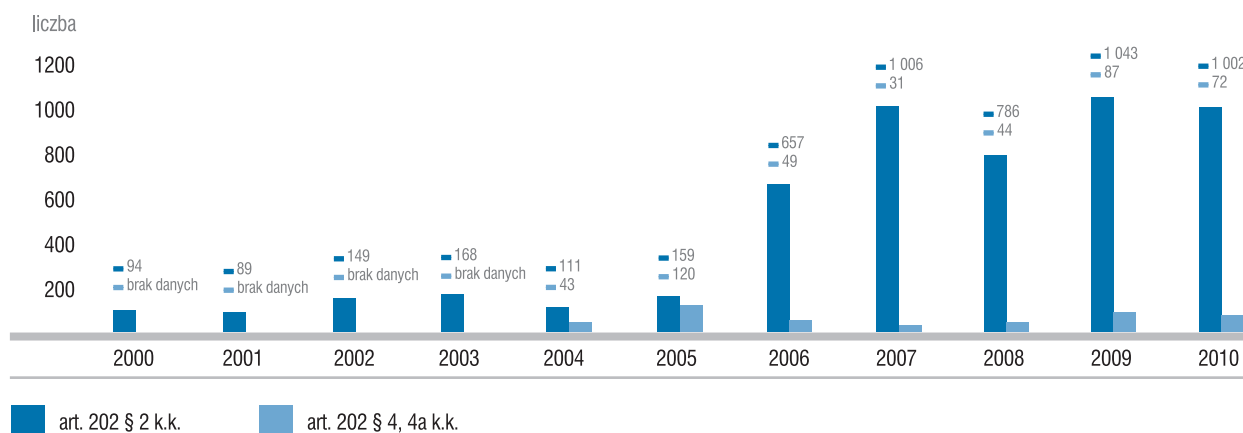
Liczba postępowań w związku z prezentowaniem małoletnim poniżej 15. r.ż. treści pornograficznych oraz rozpowszechnianiem, produkcją lub posiadaniem treści pornograficznych z udziałem małoletnich dynamicznie rośnie w ciągu ostatnich lat. W 2009 r. wszczęto postępowania w 806 takich przypadkach.

WYKRES 1. LICZBA MAŁOLETNIH POKRZYWDZONYCH PRZESTĘPSTWEM Z ART. 200 K.K. (OBCOWANIE PŁCIOWE Z MAŁOLETNIEM DO 15. R.Ż.) ORAZ PRZESTĘPSTWEM Z ART. 197 K.K. (ZGWAŁCENIE).

Źródło: Komenda Główna Policji, Policijny System Statystyki Przystępczości „TEMIDA”.

WYKRES 2. MAŁOLETNI PONIŻEJ 15. R.Ż. POKRZYWDZENI PRZESTĘPSTWAMI Z ART. 202 § 2 K.K. (UDOSTĘPNIANIE MAŁOLETNIEMU TREŚCI PORNOGRAFICZNYCH) ORAZ ART. 202 § 4, 4A K.K. (UTRWALANIE, SPROWADZANIE, PRZECHOWYWANIE I POSIADANIE TREŚCI PORNOGRAFICZNYCH Z UDZIAŁEM MAŁOLETniego).

Źródło: Komenda Główna Policji, Policijny System Statystyki Przystępczości „TEMIDA”.

Zdecydowana większość sprawców wykorzystywania seksualnego dzieci to mężczyźni. Kobiety stanowią jedynie ok. 2% podejrzanych o kontakty seksualne z małoletnimi do 15. r.ż. i ok. 5% podejrzanych z art. 202 k.k. (rozpowszechnianie, produkcja, posiadanie pornografii dziecięcej).

TABELA 1. WIEK I PŁEĆ SKAZANYCH ZA OBCOWANIE PŁCIOWE Z MAŁOLETNIM PONIŻEJ LAT 15 (ART. 200 K.K.).

Rok	Ogółem skazanych	W tym kobiet	17–20 lat	21–24 lat	25–29 lat	30–34 lat	35–39 lat	40–44 lat	45–49 lat	50–59 lat	60+ lat
2008	808	13	223	71	84	85	97	68	67	72	41
2007	606	7	184	70	61	78	73	55	53	59	33
2006	722	7	173	45	66	81	94	70	69	87	37

Źródło: Ministerstwo Sprawiedliwości.

TABELA 2. WIEK I PŁEĆ SKAZANYCH ZA UDOSTĘPNIANIE MAŁOLETNIEMU TREŚCI PORNOGRAFICZNYCH ORAZ: UTRWALANIE, SPROWADZANIE I POSIADANIE TREŚCI PORNOGRAFICZNYCH Z UDZIAŁEM MAŁOLETniego PONIŻEJ LAT 15 (ART. 202 K.K. § 2, 3, 4, 4A).

Rok	Ogółem skazanych	W tym kobiet	17–20 lat	21–24 lat	25–29 lat	30–34 lat	35–39 lat	40–44 lat	45–49 lat	50–59 lat	60+ lat
2008	264	3	56	37	45	37	26	26	19	16	2
2007	118	3	19	14	26	24	11	12	4	6	2
2006	115	4	24	15	23	15	10	9	6	8	2

Źródło: Ministerstwo Sprawiedliwości.

Coraz więcej nieletnich (13–17 lat) popełniania przestępstwa o charakterze seksualnym. Jedna trzecia podejrzanych o wykorzystywanie seksualne dzieci do 15. r.ż. to nieletni, którzy nie ukończyli 16. r.ż. Statystyki policyjne pokazują, że w ostatniej dekadzie udział nieletnich wśród sprawców przestępstw seksualnych zwiększył się prawie dwukrotnie. W 2000 r. wśród sprawców wszystkich przestępstw seksualnych (m.in. pornografia dziecięca, gwafy) było 534 nieletnich. W 2009 r. było ich już 936, a w 2010 r. już ponad tysiąc. To oznacza, że co piąte przestępstwo o charakterze seksualnym popełniają nieletni¹.

Największy wzrost nieletnich wśród sprawców dotyczy przestępstw związanych z dziecięcą pornografią. Spośród 443 podejrzanych, którzy w 2010 roku usłyszeli zarzuty popełnienia przestępstw związanych z dziecięcą pornografią (art. 202 § 2, 3, 4), 174 osoby to nieletni².

Niemal wszyscy sprawcy wykorzystywania seksualnego dzieci, którzy utrzymywali z nimi bezpośrednie kontakty seksualne skazani zostali na pozbawienie wolności. Średnio połowa z nich otrzymuje warunkowe zawieszenie wykonania tej kary. Podstawowa sankcja przewidziana za przestępstwo z artykułu 200 k.k. to kara pozbawienia wolności od lat 2 do 12. W praktyce orzeczeń sądowych większość wyroków za to przestępstwo to kara pozbawienia wolności poniżej 2 lat.

Mówią dzieci

Strasznie się boję, że jestem w ciąży. Byłam na imprezie i tam taki chłopak nie odstępował mnie na krok. Cały czas ze mną tańczył, flirtował, podawał różne drinki. Ja normalnie nie piję, nie wiem, co we mnie wstąpiło. Nic nie pamiętam, obudziłam się rano, on jeszcze spał. Nie wiem, co się działo, ja taka nie jestem. Co zrobię, jeśli jestem w ciąży? Ja nie chciałam z nim iść do łóżka...
— Dagmara, 17 lat.

Z telefonów i maili do Telefonu Zaufania dla Dzieci i Młodzieży 116 111

TABELA 3. SKAZANI I WYMIAR KARY ZA OBCOWANIE PŁCIOWE Z MAŁOLETNIM PONIŻEJ LAT 15 (ART. 200 K.K.) W LATACH 2002–2008.

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Wymiar kary							
Ogółem skazani	503	575	819	749	722	666	808
Pozbawienie wolności	500	570	817	748	718	605	789
- bezwzględne	269	315	433	395	400	271	339
- z warunkowym zawieszeniem	231	255	384	353	318	334	450
Wymiar kary pozbawienia wolności							
Do 6 miesięcy	6	11	6	5	6	5	15
Powyżej 6 miesięcy do roku	96	102	171	139	93	29	48
Powyżej roku do 2 lat	253	289	422	410	397	421	517
Powyżej 2 lat do trzech lat	69	80	104	84	127	77	118
Powyżej 3 lat do 5 lat	58	68	90	82	70	54	65
Powyżej 5 lat	18	20	24	28	25	19	26

Źródło: Ministerstwo Sprawiedliwości.

3.2. Skala i charakter doświadczeń wykorzystywania seksualnego w dzieciństwie – wyniki badań

Ograniczenia danych z rejestrów i statystyk inspirują badaczy do alternatywnych poszukiwań odpowiedzi na pytanie o skalę i charakter zjawiska wykorzystywania seksualnego dzieci. Ponieważ wiele przypadków wykorzystywania nigdy nie zostało ujawnionych i zarejestrowanych, wielu badaczy uznaje, iż najpełniejszy obraz zjawiska uzyskać można pytając osoby dorosłe o ich doświadczenia związane z wykorzystywaniem seksualnym w dzieciństwie — takie retrospektywne badania prowadzone są metodą *self-report*.

Wyniki retrospektywnych badań prowadzonych w danym społeczeństwie lub społeczności znacząco różnią się w zależności od programu badawczego. I tak, nieliczne badania tego typu prowadzone w Polsce w ostatnich latach charakteryzuje duża rozbieżność wyników informujących o liczbie osób, które w dzieciństwie doświadczyły wykorzystywania seksualnego. W badaniach Izdebskiego³ 4,7% kobiet zakwalifikowano jako ofiary wykorzystywania seksualnego w dzieciństwie, według badań Fluderskiej i Sajkowskiej⁴ odsetek ten wynosi 16. W przypadku mężczyzn, w polskich badaniach uzyskano zróżnicowanie od 3% do 18%. Różnice takie charakteryzują również wyniki uzyskiwane przez badaczy w innych krajach⁵.

TABELA. 4. WYNIKI BADAŃ RETROSPEKTYWNYCH DOTYCZĄCYCH DOŚWIADCZEŃ WYKORZYSTYWANIA SEKSUALNEGO W DZIECIŃSTWIE.

Autor	Próba	Definicja	Odsetek kobiet	Odsetek mężczyzn
Fluderska, Sajkowska (2001)	Reprezentatywna próba 1 057 Polaków powyżej 18. r.ż.	Ekshibicjonizm, namawianie do oglądania pornografii, dotykane, współżycie seksualne; do 15. r.ż.; z osobą dorosłą	16	12
Lew-Starowicz (2002)	Reprezentatywna próba 796 dorosłych Polaków powyżej 18. r.ż.	Ekshibicjonizm, pieszczoty seksualne, kontakty seksualne, usiłowanie gwałtu, gwałt, do 15. r.ż.	14	18
Sajkowska (2009, 2010)	Reprezentatywna próba 1 000 osób w wieku 15–18 lat	Dotykane seksualne, współżycie; 15. r.ż.; z osobą dorosłą	11	6

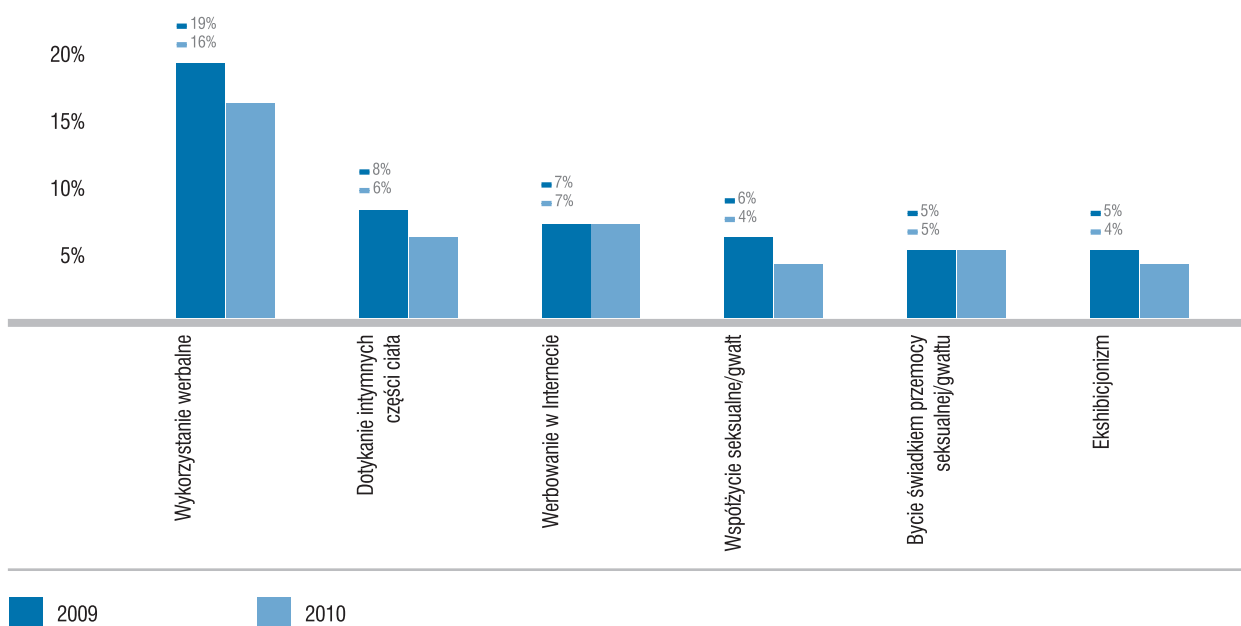
Źródło: opracowanie własne.

Na tak duże zróżnicowanie wyników uzyskanych w badaniach wpływają różne decyzje badaczy, dotyczące przyjętej w danym badaniu definicji wykorzystywania seksualnego oraz takich kwestii metodologicznych, jak dobór próby, liczba pytań, stosowana technika badawcza.

Młodzi ludzie w wieku 15–18 lat pytani o doświadczenia przemocy seksualne w ostatnim roku deklaruwali, iż najczęściej doświadczali wykorzystania werbalnego (19% badanych, w tym 10% wielokrotnie) — wulgarnych komentarzy i propozycji seksualnych itp. Znacząco częściej doświadczali wykorzystania werbalnego dziewczęta.

8% respondentów było w ciągu ostatniego roku, wbrew ich woli, dotykanych w intymne części ciała i/lub zmuszane takiego dotykania kogoś. 5% badanych w ciągu ostatniego roku ktoś zmuszał do uprawiania seksu, czyli zmuszanych do stosunku seksualnego w jakiegokolwiek postaci. 5% było świadkami gwałtu innej osoby, znacząco częściej byli to chłopcy.

WYKRES 3. DOŚWIADCZENIA WYKORZYSTYWANIA SEKSUALNEGO PRZEZ RESPONDENTÓW W WIEKU 15–18 LAT W CIĄGU OSTATNIEGO ROKU („ZDARZYŁO MI SIĘ CO NAJMNIEJ RAZ...”).

Źródło: Sajkowska M. (2010), *Wiktymizacja młodzieży. Doświadczenia młodych Polaków. Raport z badań*, Fundacja Dzieci Niczyje.

Deklaracje badanych, opisujące ich relacje ze sprawcami przemocy oraz ich wiek, pokazują, że najliczniejszą grupą sprawców były osoby znane, mniej więcej w ich wieku lub starsze nie więcej niż o 10 lat. Średnio co piąty pokrzywdzony wskazuje jednak na nieznanego sprawcę — 16% ofiar wymuszonego współżycia seksualnego zostało zgwałconych przez nieznanego.

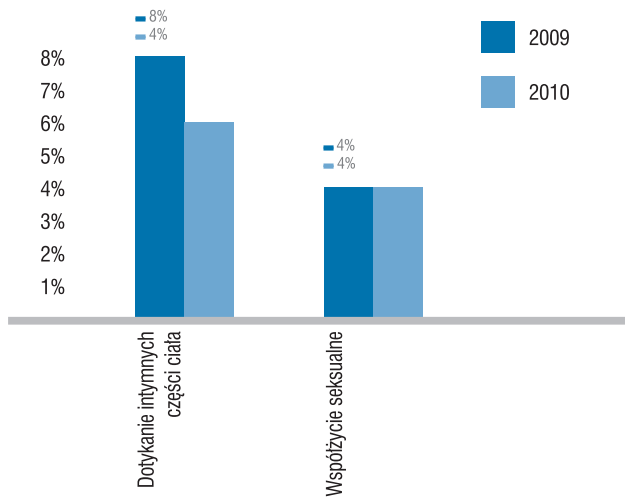
TABELA 5. WYKORZYSTYWANIE SEKSUALNE W CIĄGU OSTATNIEGO ROKU — RELACJE ZE SPRAWCĄ (WSKAZANIA BADANYCH NIE SUMUJĄ SIĘ DO 100%, PONIEWAŻ MOŻNA BYŁO WYBRAĆ WIĘCEJ NIŻ JEDNĄ ODPOWIEŹ).

	Ekshibicjonizm N=50	Dotykane N=71	Wykorzystanie werbalne N=189	Gwałt N=51
Nieznanym	22%	12%	28%	16%
Znane	69%	82%	67%	73%
Z mojej rodziny	7%	10%	31%	5%

Źródło: Sajkowska M. (2010), *Wiktymizacja młodzieży. Doświadczenia młodych Polaków. Raport z badań*, Fundacja Dzieci Niczyje.

8% młodych ludzi w wieku 15–18 lat doświadczyło do 15. r.ż. dotykania intymnych części ciała przez osoby dorosłe w celach seksualnych. Znacząco częściej doświadczenia takie miały dziewczynki (10%) niż chłopcy. 4% badanych deklaroowało, że przed ukończeniem 15 lat współżyli seksualnie z osobą dorosłą.

WYKRES 4. DOŚWIADCZENIA WYKORZYSTYWANIA SEKSUALNEGO PRZEZ RESPONDENTÓW W WIEKU 15–18 LAT PRZED UKOŃCZENIEM 15. R.Ż.: „ZDARZYŁO MI SIĘ CO NAJMNIJ RAZ...”

Źródło: Sajkowska M. (2010), *Wiktymizacja młodzieży. Doświadczenia młodych Polaków. Raport z badań*, Fundacja Dzieci Niczyje.

Sprawcami z tego dotyku były przede wszystkim osoby znajome (51%). Ponad 40% młodych ludzi, doświadczyło dotykania intymnych części ciała w celach seksualnych przed ukończeniem 13 lat.

Współżycie seksualne podejmowały z dziećmi osoby im znane (55%), zdarzało się, że członkowie rodziny (6%). Do współżycia dochodziło głównie, gdy badani byli w wieku 13–15 lat (74%), ale aż 14% deklaroowało, iż było to wcześniej.

14% krakowskich gimnazjalistów jedynie w 2008 r. doświadczyło co najmniej jednej z form przemocy seksualnej definiowanej jako: komentarze seksualne, obnażanie, dotykanie miejsc intymnych, stosunek seksualny i oglądanie pornografii. Znacząco częściej były to dziewczynki (86%) niż chłopcy (14%).⁶

TABELA 6. WYKORZYSTYWANIE SEKSUALNE DO 15. R.Ż. — RELACJA ZE SPRAWCĄ.

	Dotykanie	Współżycie seksualne
Nieznajome	18%	24%
Znajome	51%	55%
Z mojej rodziny	16%	6%

Źródło: Sajkowska M. (2010), *Wiktymizacja młodzieży. Doświadczenia młodych Polaków. Raport z badań*, Fundacja Dzieci Niczyje.

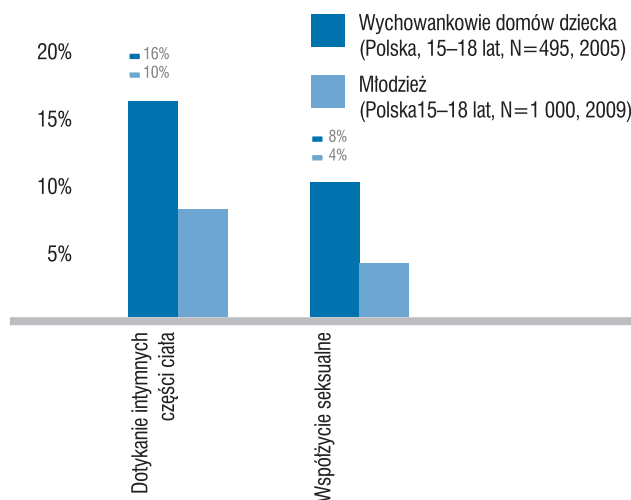
TABELA 7. WYKORZYSTYWANIE SEKSUALNE DO 15. R.Ż. — WIEK DZIECKA

	Dotykanie	Współżycie seksualne
Mniej niż 7 lat	15%	9%
7–13 lat	26%	5%
Więcej niż 13, a mniej niż 15 lat	59%	74%

Źródło: Sajkowska M. (2010), *Wiktymizacja młodzieży. Doświadczenia młodych Polaków. Raport z badań*, Fundacja Dzieci Niczyje.

4. Wykorzystywanie seksualne wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych

WYKRES 5. PORÓWNANIE SKALI DOŚWIADCZEŃ WYKORZYSTYWANIA SEKSUALNEGO WYCHOWANKÓW DOMÓW DZIECKA I OGÓŁU MŁODZIEŻY W WIEKU 15–18 LAT; ODSETEK RESPONDENTÓW DEKLARUJĄCY DANE DOŚWIADCZENIE DO 15. R.Ż., Z OSOBĄ DOROSŁĄ.

Źródło: 1) Sajkowska M. (2005), *Wiktymizacja wychowanków domów dziecka w Polsce, Raport z badań*, Fundacja Dzieci Niczyje; 2) Sajkowska M. (2010), *Wiktymizacja młodzieży. Doświadczenia młodych Polaków*, Raport z badań, Fundacja Dzieci Niczyje.

Wychowankowie domów dziecka doświadczają wykorzystywania seksualnego częściej niż ich rówieśnicy spoza placówki. Dotyczy to zarówno okresu pobytu w placówce, jak i wczesnego dzieciństwa, nawet jeśli wychowankowie przebywali wtedy w domu rodzinnym.

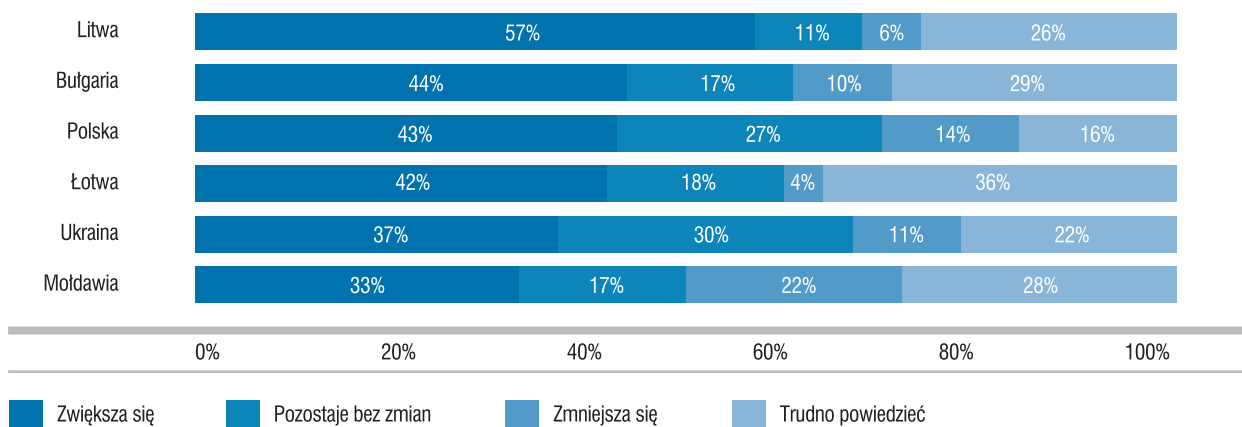
Współżycia seksualnego pod przymusem doświadczyl w ciągu roku przed badaniem niemal co dziesiąty wychowanek domu dziecka. Również co dziesiąty wychowanek deklaruje, iż przed ukończeniem 15. r.ż. współżył seksualnie z osobą dorosłą. 12% z nich miało wtedy mniej niż 7 lat. Kontakty seksualne z osobami dorosłymi istotnie częściej miały w dzieciństwie dziewczęta niż chłopcy.

5. Postawy społeczne wobec wykorzystywania seksualnego dzieci

Blisko połowa Polaków uznaje, iż w ostatniej dekadzie rośnie skala problemu wykorzystywania seksualnego dzieci. Nie potwierdzają takiego trendu statystyki policyjne. Społeczne wyobrażenie o wzroście liczby wykorzystywanych seksualnie dzieci tłumaczy duża aktywność mediów na ten temat oraz wzrost społecznej świadomości występowania problemu i jego konsekwencji.

Opinia, że wykorzystywanie seksualne dzieci zdarza się coraz częściej dominuje również w innych krajach Europy Środkowo-Wschodniej, szczególnie tam, gdzie problem lub konkretne przypadki wykorzystania dzieci były w ostatnim czasie nagłaśniane medialnie. Uważa tak 57% Litwinów, 44% Bułgarów i 42% Łotyszy.

WYKRES 6. SKALA PROBLEMU WYKORZYSTYWANIA SEKSUALNEGO DZIECI W OSTATNIEJ DEKADZIE, W OCENIE RESPONDENTÓW.

Źródło: Fundacja Dzieci Niczyje (2010), *The Problem of Child Abuse. Comparative Report, Child Abuse and Neglect in Eastern Europe Programme.*

Kontakty seksualne osoby dorosłej z dzieckiem są powszechnie potępiane. Granica wieku, poniżej której czynności seksualne osoby dorosłej z dzieckiem powinny być karane, jest przez dużą część Polaków postrzegana bardziej restrykcyjnie, niż przewiduje to polski Kodeks karny. Najliczniejszą grupę (43%) stanowią respondenci uważający, że za wykorzystywanie seksualne powinno być uznawane także podejmowanie przez dorosłych czynności seksualnych z osobami mającymi mniej niż 18 lat. Jedna piąta badanych (20%) stawia tę granicę wiekową poniżej 16. r.ż., a co szósty (16%) — poniżej 15 lat⁷.

Polacy jednomyślnie potępiają kontakty seksualne osoby dorosłej z dzieckiem. Znacznie bardziej restrykcyjnie niż przewiduje to polski Kodeks karny (15 lat) ustaliliby granicę wieku małoletnich, poniżej której czynności seksualne z nimi są karane. 43% badanych uznało, że powinno to być 18 lat, 20% — 16 lat, 16% — 15 lat. Jedynie co dziesiąty postuluje, by wiek ten był niższy niż stanowi polskie prawo (9% — 14 lat, 3% — 10 lat).

Rozstrzygając dylemat, czy dorosłych sprawców wykorzystywania seksualnego dzieci powinno się karać czy leczyć, zdecydowana większość Polaków (77%) opowiada się za łączeniem kary i terapii. Co piąty (19%) postuluje wyłącznie karanie, a 3% uznaje, że sprawców powinno się przede wszystkim leczyć.

Polacy są zgodni, że sprawcy wykorzystywania seksualnego powinni być kontrolowani także po zakończeniu odbywania kary pozbawienia wolności. Niemal jednomyślnie uznajemy, że takie osoby powinny mieć absolutny zakaz pracy z dziećmi i wyrażamy przyzwolenie na kontrolowanie miejsca pobytu i zachowania sprawców przez policję. Ponad dwie trzecie Polaków (68%) uznaje słuszność wprowadzenia rozwiązania polegającego na stworzeniu rejestru osób skazanych za wykorzystywanie seksualne dzieci, a także powszechnej dostępności do takiego rejestru. Jedna trzecia Polaków (31%) uważa, że sprawcy wykorzystywania seksualnego dzieci powinni być dożywotnio umieszczani w zakładzie zamkniętym.

Mówią dzieci

Kiedy miałam 11 lat brat ojca kilka razy mnie zgwałcił. W końcu odważyłam się i powiedziałam mamie. Na początku mi nie uwierzyła i była zła. Zabrała mnie do ginekologa i wtedy zadzwoniła na policję. Wujek wszystkiego się wyparł, a w naszej miejscowości rozpowiadał o mnie straszne rzeczy. Moje życie zamieniło się w piekło. Ojciec odszedł od mamy — cała rodzina ojca odwróciła się od nas. Już trzy razy próbowałam się zabić, biorę leki przepisane przez psychiatrę. Ludzie wciąż plotkują, mówią, że chciałam się zabić, bo jest mi wstyd, że to wszystko zmyśliłam.

*Ja naprawdę nie chcę już żyć.
— Agnieszka 17 lat.*

Z telefonów i maili do Telefonu Zaufania dla Dzieci i Młodzieży 116 111

TABELA 8. OPINIE NA TEMAT POSTĘPOWANIA Z OSOBAMI KARANYMI ZA PRZESTĘPSTWA SEKSUALNE WOBEC DZIECI.

	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć
Policja powinna mieć prawo do sprawdzania, co robią i gdzie przebywają osoby karane za pedofilię, które zakończyły odbywanie kary i przebywają na wolności	97%	2%	1%
Osoby karane w przeszłości za pedofilię powinny mieć absolutny zakaz pracy z dziećmi — w szkołach, świetlicach itp.	97%	2%	1%
Dyrekcja placówki oświatowo–wychowawczej, np. szkoły, przedszkola, świetlice, powinna mieć obowiązek i możliwość sprawdzenia, czy nowo przyjmowany do pracy pracownik nie był w przeszłości karany za pedofilię	96%	2%	2%
W przypadku osób karanych za pedofilię nie powinno mieć miejsca zatarcie skazania, czyli usunięcie z dokumentów po określonym czasie adnotacji o tym, że byli karani	85%	11%	4%
Powinien istnieć publicznie dostępny (dla każdego obywatela) rejestr osób skazanych za pedofilię	68%	24%	7%
Osoby skazane za pedofilię powinny do końca życia przymusowo przyjmować leki na obniżenie popędu seksualnego	64%	20%	15%
Osoby, które zakończyły odbywanie kary za pedofilię, należy pozostawić w spokoju i pozwolić im normalnie żyć, bo już odpokutowały za swoje czyny	33%	56%	11%
Osoby skazane za pedofilię powinny być dożywotnio umieszczane w zakładzie zamkniętym, aby nie stanowiły zagrożenia dla innych	31%	55%	14%
Mieszkanie osoby, która wyszła z więzienia po odbyciu kary za pedofilię, powinno być w specjalny sposób oznakowane	17%	76%	7%

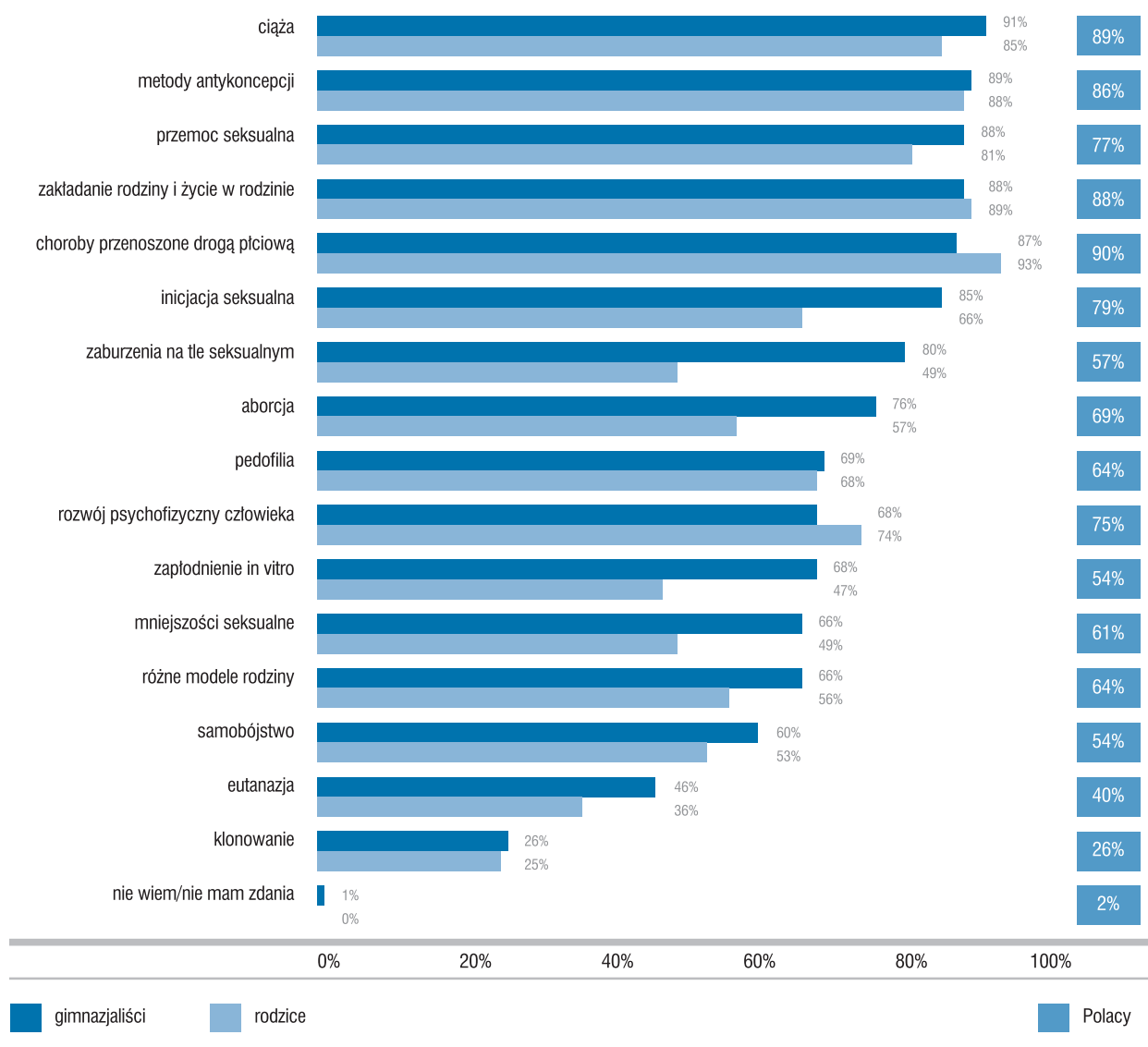
Źródło: CBOS (2004), *Jak postępować wobec osób karanych za pedofilię?* Komunikat z badań.

Wielu nastolatków uznaje, że ich wiedza na temat seksualności jest niewystarczająca i pesymistycznie ocenia możliwość otrzymania pomocy w trudnych sytuacjach życiowych. Ponad jedna trzecia (35%) uczniów szkół ponadgimnazjalnych (15–18 lat) sądzi, że nie znaleźliby pomocy w sytuacji wymuszania na nich kontaktów seksualnych przez znajomą osobę dorosłą.⁸

Większość gimnazjalistów, którzy uznaje, że przedmiot wychowanie do życia w rodzinie jest potrzebny (uważa tak 61%), a wśród tematów, które powinny być poruszane w trakcie tych lekcji, najczęściej wymienia kwestie związane z seksualnością, w tym z przemocą seksualną (88%) i pedofilią (69%).⁹

Jako społeczeństwo jesteśmy jednomyślni, że podejmowanie kontaktów seksualnych z dzieckiem łamie ważne normy moralne i prawne. Zdecydowana większość Polaków (87%) uznaje, że osoby spoza rodziny powinny interweniować, gdy wiedzą, że dziecko jest wykorzystywane seksualnie przez kogoś z rodziny. 86% deklaruje, że sami podjęliby jakieś działania, mając takie informacje.¹⁰

WYKRES 7. TEMATY, KTÓRE POWINNY BYĆ PORUSZANE NA LEKCJACH WYCHOWANIA DO ŻYCIA W RODZINIE W GIMNAZJUM.

Źródło: IIBR (2010), *Wychowanie do życia w rodzinie*, Raport z badań.

1 *Młodzi częściej gwałcą*, Rzeczpospolita z dnia 10.06.2011 r., http://archiwum.rp.pl/artyku/1055436_Mlodzi_czesciej_gwalca.html

2 Katedra Główna Policji, Policijny System Statystyki Przeszeczności „TEMIDA”.

3 Izdebski Z. (2004), *Badanie dot. problematyki prostytucji dziecięcej realizowane na zlecenie MENiS przez PRO-ECPAT przy współpracy TNS OBOP i Komendy Głównej Policji*.

4 Fluderska G., Sajkowska M. (2001), *Problem krzywdzenia dzieci. Postawy i doświadczenia dorosłych Polaków. Raport z badań*, OBOP/Fundacja Dzieci Niczyje.

5 Finkelhor D. (1994), *Current Information on the Scope and Nature of Child Sexual Abuse*, *The Future of Children*, vol. 4, nr 2.

6 Koło Naukowe Studentów Socjologii UJ (2008), *Przemoc seksualna wobec dzieci na terenie Krakowa. Raport z badań*, www.bip.krakow.pl/zalaczniki/dokumenty/22635

7 CBOS (2004), *Jak postępować wobec osób karanych za pedofilię?* Komunikat z badań.

8 Sajkowska M. (2010), *Wiktyimizacja młodzieży. Doświadczenia młodych Polaków. Raport z badań*, Fundacja Dzieci Niczyje.

9 IIBR (2010), *Wychowanie do życia w rodzinie*, Raport z badań. http://edukacja.gazeta.pl/edukacja/1,112291,9093306,Badania_Wychowanie_do_zycia_w_rodzinie__przedmiot.html

10 Fluderska G., Sajkowska M. (2001), *Problem krzywdzenia dzieci. Postawy i doświadczenia dorosłych Polaków*, Raport z badań, Fundacja Dzieci Niczyje.